

TARTU ÜLIKOOL
SOTSIAALTEADUSTE VALDKOND

NARVA KOLLEDŽ
ÕPPEKAVA “HUMANITAARAINED MITMEKEELSES KOOLIS”

Irina Harlamova
FUNKTSIONAALSE LUGEMISOSKUSE SEOS
ÕPPETULEMUSTEGA NARVA KOOLIDE ÕPETAJATE HINNANGUL

Bakalaureusetöö
Juhendaja Anne Reinsoo

NARVA 2022

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILINE ÜLEVAADE	6
1.1 Lugemisprotsessi kirjeldus	6
1.2 Lugemise mõju lapse kognitiivsele arengule	7
1.3 Lugemisvilumus kui õppeedukuse lähtepunkt	9
1.4 Lugemisoskuse mõju akadeemilistele tulemustele	10
1.5 Lugemisoskuse areng ja toetamine	12
2. UURIMISTÖÖ METOODIKA	15
2.1 Eesmärk ja küsimused	15
2.2 Hüpootees	15
2.3 Andmekogumise meetodi kirjeldus	15
2.4 Valim	16
3. UURINGU TULEMUSED JA ARUTELU	17
KOKKUVÕTE	26
SUMMARY	28
KIRJANDUS	30
LISAD	35
Lisa 1. Küsimustik	35
Lisa 2. Zaitsevi meetod	37
Lisa 3. Lugemisoskust arendavad ülesanded	40

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

Irina Harlamova

22.05.2022

SISSEJUHATUS

Lugemisoskuse roll on rohkem kui see paistab. Lugemisoskus ei ole ainult oskus mõista ja kasutada loetut, aga on ka võimalus pidevalt ennast arendada ja suurendada oma teadmisi. Lugemisoskus on kõige oskuste alus. Lugemisoskuse alusel kujuneb õpilaste vaimse, esteetilise ja kõne areng, oskus iseseisvalt elus hakkama saama. Hästi arenenud lugemisoskuse abil võib kiiresti leida vajalikku infot nüüdisaegses päevast päeva kasvavas teabe hulgas. Igapäevane infovoog nõuab lugejalt kiirust ja mõistmist. Ilma hea lugemisoskuseta see ei ole võimalik. (M.-K. Lerkkanen, 2007).

Loetu mõistmine ja arusaamine on lugemisoskuse üheks komponendiks. See on oskus, mis põhineb keerukatel vaimsetel protsessidel nagu teabe vastuvõtmine ja töötlemine ning saadud teabe salvestamine mällu. Teksti mõistmine toimub sõnade tasandil ja sellega kaasnevad erinevad vaimsed tegevused. Näiteks sõnade mõistmine nõuab oskust seostada loetud sõna tähendusega. Lausete mõistmiseks on vaja mõista sõnade vahelisi seoseid. Teksti mõistmiseks on vaja ühendada lausetes kajastatud mõtteid. See toimub vastavalt verbaalse-loogilise mõtlemise seadustele ning teostatakse aju vasakus poolkeras, kus asuvad kõnekeskused (E. Kikas, 2010).

Vasak aju polkera vastutab kõne, lugemise ja kirjutamise oskuste kujunemise eest. Teadlased on välja selgitanud, et kõne kujundatakse neuronite seoste abil varasemates lapse arengu etappides, vanuses kuni 3. aastani. Lugemisoskus kujundatakse hiljem juba väljakujunenud neuronite komplekssete ühenduste põhjal, vanuses 7-8 aastat ning kujunemine jätkub esimese kooliastme vältel (S. Kurt, 2008).

Esimese kooliastme lõpuks peab õpilane oskama tekstiga töötada, mõista suulisi ja kirjalikke küsimusi ning vastata nendele. Eeldatakse ka, et kolmanda klassi lõpetaja peab mõistma diagrammi, kaardi, lihtsat plaani ja tabelit (PRÕK - Põhikooli riiklik õppekava, 2021, §7). Lugemisoskuse kujundamisele on suunatud lõviosa õpetaja tööst algkoolis. Õpetaja eesmärk on mitte ainult õpetada lapsi lugema tehniliselt, vaid funktsionaalselt ehk teadlikult. Õppetöö korraldamisel peab õpetaja arvestama nii kogu klassi kui ka õpilasarühmade vajadusi, lähtudes õpilaste eripärastest, sest mõnedel lastel lugemisoskuse omandamine toimub aeglasemalt ja need lapsed peavad rohkem pingutama kui teised (Õpetaja kutsestandard, 2020, B.2.1). Selleks peab õpetaja teadma, kuidas teave mällu

siseneb ja seal töödeldakse. Samuti on vaja mõista, millised tegurid mõjutavad lugemise mõistmist. Õpilastele, kes ei saa teksti mõistmisega hakkama, tuleb õpetada tekstioskusi, sest teise kooliastme alguseks peab õpilasel olema lugemisoskus, mis võimaldab tal tekstist teavet hankida, seda kriitiliselt töödelda, teha järeldusi ja luua uut teavet (PRÕK, §9).

Lugemiraskused tekivad keskmiselt umbes kolmandikul lastest, aga neljandik kõigist algklasside õpilastest vajab lisatuge lugemise omandamisel. Oletatakse, et lapsed, kes tunnevad lugemiraskusi esimeses klassis, suure tõenäosusega ei saavuta häid tulemusi lugemises algkooli lõpuni. Laste ebavõrdne lugemisoskus võib avaldada tõsiseid tagajärgi nende kognitiivsele arengule ja tulevikule üldiselt (E. Kõrgmaa, 2014).

Toetudes 2018. aastal PISA korraldatud uuringule, mille eesmärk oli uurida 15-aastaste õpilaste arusaamist kirjalikest tekstidest ja kui tõhusalt nad suudavad neid kasutada, on teadlased jõudnud järelduseni, et Eesti õpilased on näidanud häid lugemistulemusi ja on selle oskuses 5. kohal maailmas.

Ehkki Euroopa Liidu testides esitasid Eesti õpilased häid tulemusi ja võrreldes 2009. aasta tulemustega kasvas lugemisoskuse tase 5% võrra, ikka umbes 8,3% õpilastest ei jõudnud baastasemele. Nendel õpilastel tekivad raskused teksti tähenduse väljaselgitamisega ning tekstiväliste seoste leidmisega (PISA- Programme for International Student Assessment, 2018).

2012. aasta PISA uuring, mille käigus selgitati Eesti koolide 15-aastaste õpilaste oskust saadud teadmisi rakendada näitas, et Ida-Virumaa koolid jäävad teistest Eesti koolidest maha, Narva koolide õpilaste oskus reaalsus elus hakkama saada on uuringu tulemuste põhjal viimasel kohal.

Bakalaureusetöö eesmärk on:

- Selgitada välja lugemisoskuse mõju laste arengule ja õpiprotsessile.
- Selgitada õpetajate hinnangute alusel välja Narva koolide I ja II astme õpilaste lugemisoskuse tase ja seda mõjutavad tegurid.
- Selgitada välja, kuidas Narva koolide õpetajad hindavad lugemisoskuse mõju õpilaste akademilistele tulemustele.

Kuna lugemisoskus on üks tähtsamatest pädevustest, siis on oluline teada lugemisoskuse mõju laste arengule, õppimisele ja õppeedukusele ning lugemisoskuse arengut toetavaid viise, et õpilane saaks mitmekesiselt areneda ja õppimises edukas olla.

Lõputöö eesmärgini jõudmiseks on püstitatud järgmised ülesanded:

- Anda teoreetilist ülevaadet lugemisprotsessist.
- Koguda teavet lugemisoskuse mõjust laste kognitiivsele arengule.
- Kirjeldada lugemisoskuse mõju positiivsete õppetulemuste saavutamisel.
- Koguda teavet lugemisoskuse arengu toetamise viisidest.
- Selgitada välja Narva koolide õpilaste lugemisoskuse tase, seda mõjutavad põhjused ning lugemisoskuse mõju õppeedukusele.
- Analüüsida kogutud tulemusi ja teha järeldusi.

Bakalaureusetöö koosneb kahest peatükist, esimeses peatükis kirjeldatakse neurobioloogilisi ja kognitiivseid muutuseid, mis toimuvad lugemisoskuse kujunemisel. Teises peatükis antakse ülevaade uurimismeetoditest ja uuringu korraldusest, analüüsitakse saadud andmeid ning tehakse analüüsi tulemuste põhjal kokkuvõte.

1. TEOREETILINE ÜLEVAADE.

1.1 Lugemisprotsessi kirjeldus

Lugemine on keeruline neurobioloogiline protsess, mis sai võimalikuks tänu inimaju erakordsele võimele luua uusi neuronite ühendusi olemasolevate struktuuride vahel. Selline protsess ei ole programmeeritud inimese ajus geneetiliselt. Seetõttu peab igaüks lugema õppima, omandades mitmeid väga keerukaid oskusi (M. Wolf, 2007, D. Butler, 2014). Lugemine mõjutab ajurakke nii tugevalt, et sunnib aju ümber korraldama. Seejuures toodetakse ajus rohkem valgeainet, mis parandab seoseid neuronite vahel (T. Keller, M. Just, 2009) Neuronid moodustavad võrke, mille üksikud elemendid on pidevalt üksteisega kontaktis ja vahetavad teavet. Neuronitevahelised ühendused aitavad erinevatel ajupiirkondadel üksteisele andmeid edastada, tagades elulisi protsesse nagu mälu kujunemist, kõne tootmist ja mõistmist, keha liigutuste juhtimist (Smith, 2009). Samal ajal lugemispuudulikkus võib tekitada spetsiifilisi probleeme ja häireid aju töös (T. Keller, M. Just, 2009). Kui neuronitevahelised ühendused on häiritud (põhjuseks võib olla mingi haiguse või füüsilise trauma mõju), siis ajupiirkonnad kaotavad vastastikmõju, mis läbi on võimatu näiteks uut teavet meeles pidada või oma tegevust planeerida (Smith, 2009).

Võib tekkida küsimus, milleks aju nii agaralt tegutseb ja pingutab ja mis kasu sellest on?

Lugemine on keeruline ja pikaajaline mõistuslik protsess. Lugemisoskuse omandamine toimub samm sammult. Alguses identifitseeritakse sümbolid: tähed või numbrid, pärast täht ühendatakse heliga, edasi dešifreeritakse sümbolite kombinatsioon silbis või sõnas, sõna kõrvutatakse tähendusega. Näiteks sõna “jänes” lugemisel tekib ajus seos mingi pildiga, mis sümboliseerib looma. Nii toimub sellepärast, et sõnade tajumise eest vastutav ajupiirkond asub nägemistsooni neuronite ühenduse kõrval (M. Riesenhuber, T. Poggio, 2000).

Buffalo ülikooli psühholoogia dotsent Chris McNorgan on teinud jahmatava avastuse oma hiljutises töös. Ta ütles: “Uuringu tulemused hämmastasid mind. See, kuidas meie aju on lugemiseks paigutatud, mõjutab tegelikult aju toimimist matemaatiliste arvutuste jaoks. See viitab sellele, et lugemisoskus mõjutab teiste valdkondade probleemide

lahendamist. Tänu sellele uuringule ma tean, et lugemine tähendab hariduses rohkem kui lihtsalt lugemisoskuse paranemist" (McNorgan, 2021).

Lugemine arendab kõnefunktsioone ja nende kaudu mõtlemist, tähelepanu, mälu, tajumist, loovust, kujutlusvõimet. Inimese kognitiivsed funktsioonid on tihedalt seotud ning arendades lugemist võib näha nihkeid teistes valdkondades. Just sellepärast on ladus lugemine üldise õppeedukuse näitaja. Seda kinnitab Eidinburgi ülikooli ja Londoni King's Collegei' teadlaste uuring (S. J. Ritchie et al., 2014), milles esitatakse veenvaid tõendeid selle kohta, et lugemisoskuse paranemine võib parandada nii verbaalseid kui ka mitteverbaalseid kognitiivseid võimeid ning tõstab kirjaoskuse taset. Näiteks seitsmeaastased lapsed, kelle lugemisoskus selleks vanuseks oli piisavalt arenenud, on saanud paremini hakkama IQ-testidega.

2010. aastal Eesti Tartu Ülikooli sotsiaal- ja haridusteaduskonna emeriitprofessor Jaan Mikk ja Põhja-Iirimaa Ulsteri ülikooli psühholoogia emeriitprofessor Richard Lynn otsustasid võrrelda IQ-testide näitajaid ja Programme for International Student Assessment (2006) uuringu tulemusi, et selgitada välja eesti õpilaste intelegentsuse ja ainete oskuste kokkulangevust. Võrdlemise tulemused näitasid, et IQ-testide keskmiste tulemuste ja ainetestides õpilaste saavutatud keskmiste tulemuste kokkulangevus oli väga suur. Professor Jaan Miku väitel on see tulemus oodatav, sest nii IQ-testid kui kooliainete testid mõõdavad õpilaste kognitiivseid võimeid.

* 2006. aastal Organisation for Economic Co-operation and Development korraldas uuringu 56 riigi 15-aastaste õpilaste seas, et kontrollida nende oskusi lugemises, matemaatikas ja loodusainetes.

1.2 Lugemise mõju lapse kognitiivsele arengule.

Kognitiivne areng on mõtlemise areng ehk mõtteprotsess, mille käigus lapsed õpivad mõistma ümbritsevat maailma. Jean Piaget teooria järgi algab organiseeritud ratsionaalse mõtlemise arendamine laste kolmandal arenguetapil, vanuses 7-11 aastat, mis vastab esimesele kooliastmele. Piaget arvates on see oluline pöördepunkt lapse kognitiivses arengus, kuna see tähistab loogilise või operatiivse mõtlemise algust. Lapsed hakkavad kasutama induktiivset loogikat või arutlust konkreetsest teabest üldpõhimõtteeni (J. Piaget teooria).

Loogilist mõtlemist aitab parandada lugemine. See on keeruline kognitiivne oskus, mis hõlmab kõrgemaid tunnetuslikke funktsioone nagu tähelepanu, taju, mälu, mõtlemine ja teisi. Lugemisel põhineb edaspidine õppimine. Ebapiisav või halb lugemisoskuse areng takistab ainealaste teadmiste omandamist ja vastupidi, aktiivne lugemine aitab saada uusi teadmisi ja kasulikku infot. Aktiivsel lugemisel käsitleb lugeja erinevaid vaatekohti, ilmutab seaduspärasusi, määratleb seoseid (A. Valk, 2017).

Palju lugevate laste IQ-tase on teistest kõrgem. Tuginedes varasematele andmetele, et lugemise kvaliteet ja kogus mõjuvad positiivselt sõnavara suurendamisele, oli tehtud uus uuring, mis selgelt näitas, et hea lugemisoskus mitte ainult kujundab head kõneoskust, aga ka tõstab laste IQ ja mõjutab seda mitme järgmise aasta jooksul. Uuringu käigus on selgunud, et mida parem oli laste lugemisoskus, seda kõrgem oli nende IQ ning vastupidi, ebapiisava lugemisoskusega laste IQ-näitajad olid üsna madalad (Ramsden, Fiona et al., 2013).

Lugemisel on tohutu mõju lapse arengule, intellektile, loogilisele mõtlemisele, emotsionaalsele ja sotsiaalsele arengule, psühholoogilisele ja psühhofüsioloogilisele arengule. Lugemine arendab lapse kõnet, tutvustab erinevaid eluavaldusi, töötegevust ning arendavat sotsiaalset kogemust.

Huvitava raamatu lugemisel elab laps kaasa kangelaste rõõmudele ja muredele, õpib teistele inimestele kaasa tundma ning aru saama inimeste emotsioonidest reaalses elus. Lugemine pakub ainulaadset kogemust, et süveneda raamatu tegelaste lugudesse ja elukogemustesse ning annab võimaluse tutvuda teiste maailmavaadetega (Puksand, Soodla, 2015).

Lugemisoskuse hästi omandanud inimene võib adekvaatselt hinnata ümberringi toimuvat, oskab kiiresti orienteeruda erinevates olukordades, analüüsida saadud teavet ja selle alusel otsustada, mida teha. Tänu lugemisele tõstab inimene isiklikku efektiivsust ning muutub sotsiaalselt ja vaimselt küpseks, haritud isikuks. Ta näitab oma eruditsiooni, sügavaid teadmisi erinevatest asjadest, on enesekindel ja tunnustatud ühiskonnas, mis positiivselt mõjub tema enesehinnangule (A. Valk, 2017).

1.3 Lugesvilumus kui õppeedukuse lähtepunkt.

Õpingute ajal pühendatakse eriti palju aega lugemisele. Akadeemilist lugemist ei ole tarvis käsitleda kui passiivset tegevust, vaid kui aktiivset protsessi, mis viib õppimise arenguni. Lugemine annab suuri võimalusi õpilaste vaimseks, esteetiliseks ja kõne arenguks ja on positiivses seoses hinnete, sõnavara laienemise, funktsionaalse lugemisoskuse ja tekstimõistmise, sõnalise osavuse ja silmaringi avardamisega. Iseseisev lugemine vabal ajal aitab saavutada häid õpitulemusi (Puksand, Soodla, 2015).

Lapsed kes loevad iga päev, saavad paremini hakkama lugemistestidega, täiendavad oma teadmisi, saavad enam aru võõrast kultuurist kui need lapsed, kes seda ei tee. Kui hästi laps õpib koolis, võib suure tõenäosusega määrata, lähtudes sellest, kui palju ta loeb. Igapäevane lugemine aitab suurendada sõnavara, paraneb loetust arusaamine, kõne ladusus ning avardab üldise teabe piire (Greaney 1980; Anderson, Fielding & Wilson, 1988).

Iga päev lugevad õpilased parandavad oma lugemisoskust ja teadmisi ning saavad kõrgeimad punkte testimisel kõikides õppeainetes ja omandavad sügavamaid teadmisi kui need, kes ei loe (Ramsden, Fiona et al., 2013).

Õpilased, kes ei õpi lugema esimese kooliastme vältel, tunnevad hiljem suuri raskusi, kui tuleb täita lugemisega seotud ülesandeid. Õpetada õpilasi lugema kolmanda klassi lõpuks on kõige olulisem algkooli eesmärk. Alklassides õpivad õpilased tõlgendama kõneldava keele kirjalikke sümboleid, mida nad kuulavad alates sünnist.

Alatest neljandast klassist on õppimisel hoopis teine eesmärk, mis on paljuski keerulisem ja nõuab arendatud mõtlemisoskuseid. Kui selleks ajaks lugemisoskus on arenenud ebapiisavalt või nõrgalt, siis võõrkeeled, ajalugu, matemaatika, kirjandus ja teised õppeaineid jäävad kättesaamatuks. On tõestatud, et suurem osa õpilasi, kes jäävad maha lugemisoskuse omandamises, ei jõua eakaaslastele õppimises kunagi järele. Nad on pealiskaudsed lugejad, kes hakkavad õpingutes maha jääma, lõpuks pettuvad ning jätavad õpingud. Hiljem, olles täiskasvanu, on nendel raske leida väarikat tööd ja võimalusi hariduse saamiseks (D. Rose, 2005).

Lugemine on hariduses kesksel kohal. Nii õpetajad kui ka vanemad arvavad, et lugemisoskus on tähtsam kui matemaatika- ja arvuti kasutamise oskus. Õpetajad on veendunud, et lapsed peavad lugema õppima enne kooli astumist, sest varajane lugemisoskus seostatakse hea matemaatikaoskusega algkoolis. On märgatud, et lugemine lasteaias ennustas häid õppetulemusi 1., 3. ja 5. klassis (Peter D. Hart, 2009).

Klassieelsete lugemisülesannete täitmine valmistab õpilasi ette omandatud oskuse maksimaalseks kasutamiseks kooliõppimises. Kooliülesanded ja kohustuslik lugemine on tavaliselt seotud. Näiteks õppetegevustes nagu küsimustele vastamine või arutelud, ei saa õpilased edukalt osaleda, kui ei täida kõigepealt lugemisülesannet. Enne tundi ülesannete lugemine annab õpilastele eelteadmisi tunniteema kohta. Need põhiteadmised võimaldavad õpilastel aru saada, mida õpetaja räägib ning laiendada oma teadmisi antud teemal (Rumelhart, 1980).

Kolmanda, neljanda klassi lõpuks õpilased oskavad lugeda iseseisvalt ja nende järgmine ülesanne on õppida õpikutest teadmisi saama, sest teises ja kolmandas kooliastmes suurem osa õppimisest ja õppetegevusest on keskendatud õpikute kasutamisele. Õpilased peavad õpikuid uurima ja otsustama, kuidas seda kasutada õppimise kergendamiseks. Kooliülesannete täitmine muutub keerukamaks, kuna õpikute stiilid, tekstide struktuur ja korralduslikud tunnused on erinevad. Näiteks matemaatika õpik erineb ajaloo õpikust, aga ilukirjanduse õpik on üldse väljakutse õpilaste arusaamisele (Peter D. Hart, 2009).

Lugemisülesanded muutuvad õppimise käigul keerukamaks ja raskemaks. Nooremates klassides on piisav, kui laps mõistab sõnade tähendust. See tähendab põhifaktide lugemist ja tuvastamist (nt nimed, kuupäevad, kohad, pealkirjad). Keskkoolis oodatakse õpilastelt keerukamaid lugemisoskusi. Nad loevad, et omandada teisi oskusi, näiteks arvutioskus, võõrkeeleoskus, teadusuuringute tegemise oskus, oskus teha järeldusi, nt tegelaste motiivide või autori seisukoha väljaselgitamine, või teha otsuseid, nt nõustuda või mitte nõustuda valitsusjuhtide otsustega (PRÕK, 2014).

Ühtlasi oodatakse õpilastelt üha rohkem õpikutes sisalduva teabe meelde jätmist ning selle info kasutamist iseseisvate tööde kirjutamisel. Keskkoolis muutuvad lugemisülesanded pikemaks ja õpetajad määravad lugemist kodutööna, pakkudes samal ajal ülesannete täitmisel vähem abi.

Kahjuks suurem osa õpilastest ei omanda lugemisoskust piisaval määral. Erinevatel andmetel valdav osa õpilastest tunneb probleeme lugemisega, mis tekitab õpiraskusi ja peegeldub õpiprotsessis (Lyon, 1995).

1.4 Lugemisoskuse mõju akadeemilistele tulemustele

Lugema õppimine on põhikoolilapse akadeemilise teekonna väga oluline etapp. Cimmiyotti (2013) väidab, et lugemisoskus on kogu koolihariduse alus. Ta toetas oma

seisukohta argumendiga, et õpilased, kes ei oska igakülgset ja ladusalt lugeda, ei saa kooli pakutavast kasu ja tõenäoliselt nendel ei ole juurdepääsu muudele ülekantud teadmistele.

Lugemine on haridusprotsessi lahutamatu osa, kuna kõikidel haridussüsteemi tasanditel õpetatavad teemad hõlmavad lugemist. Kirjandus on täis mitmeid tõendeid, mis näitavad, et lapsed, kes oskavad lugeda, ületavad oma eakaaslaste kõigi akadeemiliste tulemuslikkuse näitajate osas (Cromley, 2009; Cimmiyotti, 2013).

Õppeedukus otseselt sõltub lugemisoskuse kvaliteedist. Õpilased, kes on silma paistnud õppetöös on intensiivsed lugejad. Näiteks on Cimmiyotti (2013) uurinud lugemisoskust ja arusaamist matemaatiliste testide sooritamise kaudu ning jõudnud järeldusele, et õpilased, kellel oli väga hea lugemisoskus, suutsid tekste mõista ja olid tõenäolisemalt matemaatika testides paremad võrreldes nendega, kes ei suutnud tõhusalt lugeda.

Halvasti lugevad lapsed jõuavad õppimises heade tulemusteni harva. Aeglase lugemise tagajärjed on kurvad, kuna aja jooksul raskused ainult kogunevad. (Stanovich, 1986). Enamikul lastel, kes ei oska hästi lugeda, tekivad raskused trükitud sõnade õige tuvastamisega. See raskus väljub kahe tüüpi lugemisprobleemides. Esiteks, lapsed, kes halvasti loevad, tunnevad raskuseid tundmatute sõnade lahti mõtestamisega, teksti ja lõigu peamõtte leidmisel, et seda sõnastada ja rakendada. Teiseks iseloomustab halvasti lugejaid kogu õppimise aja jooksul aeglane sõnavara areng. Kolmandaks, sõnade tuvastamise raskus piirab sõnade kiiret mõistmist, aga need oskused võimaldavad keskenduda loetava tähenduse konstrueerimisele, selle asemel, et raisata liiga palju intellektuaalseid ressursse sõnade tuvastamisele (Adams, 1990).

Lugemisoskus on potentsiaal või võime lugeda, mis tähendab, et õpilasel on oskus ja võime dekodeerida teksti ja mõista, kui oluline on kirjaliku materjali tähendus. Seega, võime lugeda on oskus, mis on hädavajalik eduka õppimise ja õppeedukuse jaoks (Kudo & Bazan, 2013).

Lugemise lõppeesmärk on saavutada lugemisoskus, mis hõlbustab teadmiste omandamist ja levitamist ning viib indiviidi tervikliku arenguni. Kui põhihariduse tasemel õpilased

oskavad lugeda, muudab see õppimise nauditavaks tegevuseks, mis soodustab ajendit omandada rohkem teadmisi (Cullinan, 2000).

1.5 Lugemisoskuse areng ja toetamine.

Lugemisoskus on ammendamatu teadmiste rikastamise allikas, universaalne viis lapse kõne ja kognetiivsete võimete arendamiseks (Wolf, 2007)

Lugemisoskuse kujundamise protsessi juhtib õpetaja, korraldades lugemaõppimise tunnid nii, et lastel tekiks huvi lugemise vastu. Lugemise ebameeldivus tekib lastel sel juhul, kui tal on probleemid sõnade tajumise-, meelde jätmise- või mõistmisega. Õpetaja eesmärk on tuvastada neid lapsi enne, kui lapsed kogevad tagasilööki (Õpetaja kutsestandard, 2020; B.2.1)

Lugemine võib tekitada õpilastel erinevaid raskusi. Esialgu probleemid võivad piirduda tähtede ja helide sobitamisega, täishäälikute ja kaashäälikute ühendamisega. Paljudel juhtudel võib see olla ajutine, kuid võib siiski kohata õpilasi, kellel on need vead püsivad (Lerikkanen, 2007).

Õpilasel, kes tunneb lugemiskulubi palju aega koduülesannete täitmisele, võõrkeele õppimine ei suju hästi, lugemine on talle raske ja vastumeelne, langevad õpilase õpimotivatsioon ja enesehinnang. Sel juhul õpetaja peab olema abimeheks, kes otsib kõigepealt lapse probleemide põhjuseid ja pakub seejärel sobivaid haridustegevusi, et toetada lapse arengut ja aine omandamist. Siinkohal tuleb rõhutada, et õpetaja tuge lugemisoskuse arendamiseks vajavad paljud õpilased mitte ainult algkoolis, vaid ka põhikooli lõpuklassides (PRÕK, 2021).

Lugemiskulubi kaasneb sageli madal motivatsioon lugeda. Samal ajal on oluline märkida, et motivatsioon võib olla madal isegi nendel õpilastel, kelle võime tekstidest aru saada on väga hea. Siin võib olla erinevaid põhjuseid. Näiteks võib madal lugemismotivatsioon olla seotud madala lugemishuviga kodukeskkonnas, lugemisega seotud ebameeldiva koolikogemuse või klassikaaslastega, kes väldivad lugemist (Mucherah & Yoder, 2008).

Õpetajal on mitu võimalust toetada õpilaste motivatsiooni lugeda ja sellest tulenevalt lugemisoscuse arendamist ja aine omastamist. Lapsi, kelle madal motivatsioon on seotud teksti mõistmise raskustega, julgustatakse kasutama meetodeid, mis toetavad nende pädevustunnet, näiteks andes neile lugeda jõukohaseid tekste, luuletusi, andes tagasisidet lugemise edenemise kohta või püstitades nende jaoks realistlikke eesmäärke (Kikas, 2010, lk 218- 221).

Sageli näitavad isegi need õpilased, kelle võime loetust aru saada on hea, väga sooja huvi haridustekstidega töötamise vastu. Nendele õpilastele võib õpetaja pakkuda rohkem valikuid õppetöös. Näiteks pakkuda lugemiseks erinevate žanrite tekste, anda neile võimalus valida, kuidas loetut teistele esitada (näiteks teha slaidide kogum, suuline ettekanne või lühike video) või mida põhjalikult uurida. Iseseisvustunne oma valikul on eriti vajalik ja toetab spetsiaalselt murdealistele mõeldud haridust (Mucherah & Yoder, 2008).

Lugemismaterjali valikul peab õpetaja arvestama õpilaste lugemistaset ja teksti keerulisust. Õpilane ei pea muretsema, et tekst on raske lugeda. Lauseehitus peab olema sobiv ning sõnavara ootuspärane. Lisaks on tähtis mõelda selle peale missuguseid emotsioone tekst tekitab. Põnev tekst tekitab ka suurema huvi lugemise vastu ja vastupidi mõni igava teksti lugemine uinutab (Kikas, 2010).

Enne teksti lugemiseks pakkumist peab õpetaja uurima sõnade leksikaalset tähendust, et teksti tajumine ei olnuks keeruline. Hea on ka enne teksti lugemist tutvustada õpilast sõnade tähenduse ja hääldusega. Lugemise ajal kontrollib õpetaja õpilaste lugemist ja korrektselt parandab vigu. Reegel peab olema ka häirete puudumine lugemisprotsessi jooksul. Veaparandus peab olema paindlik (Kikas, 2010).

Lugema õppimisel paremate tulemuste saavutamiseks valivad õpetajad erinevaid lugemisharjutusi, aga on tähtis mäletada, et lugemisharjamine ei pea olema pikaajaline, vaid sagedane. Inimese mälu on paigutatud nii, et ei jää meelde see, mis on pidevalt silma ees, vaid see, mis silma ette üsna sageli ilmub. Arvestades seda on kõige parem viia läbi kolm kuni neli 5-minutilist lugemistreeningut. Selline treening on efektiivsem, kui järjepidev lugemine poole tundi jooksul (P. Kärtner, 2000).

Lugemisoskuse arengu eest vastutavad õpetajad peavad meeles pidama, et klassis lugemine on ettevalmistus lugemiseks mis tahes olukorras, mis tekib elus. Õpetajad soovivad, et õpilased saavutaksid teatud võime lugeda, kuid see soov realiseeritakse ainult siis, kui klassiruumis luuakse olukord, mis sunnib õpilasi lugema erinevaid tekste erinevatel viisidel nii, et lugemisprotsess tekiks rõõmu (Kikas, E, 2010).

2. UURIMISTÖÖ METOODIKA.

Uurimistöõ näitab Narva koolide I ja II kooliaste õpilaste funktsionaalse lugemisoscuse arengu taset, seda soodustavaid ja takistavaid tegurid, mõju õppetulemustele Narva koolide õpetajate hinnangul.

2.1 Uurimistöõ eesmärk ja küsimused

Uurimistöõ eesmärk on teada saada Narva koolide õpetajate hinnang õpilaste funktsionaalse lugemisoscuse tasemele ja selle mõju õppeedukusele.

Lähtudes eesmärgist on bakalaureusetöö uurimisküsimused järgmised:

- Mil määral on arenenud õpilaste funktsionaalne lugemisoscus?
- Mil määral mõjutab funktsionaalse lugemisoscuse areng õpilaste positiivseid õppetulemusi ?
- Kuidas õpetajad hindavad hästi arenenud lugemisoscusega õpilaste õppeedukust?

2.2 Hüpotees

Õpilaste funktsionaalse lugemisoscuse arengu tase mõjutab õppetulemusi ning on otseselt seotud õppeedukusega koolis.

2.3 Andmekogumise meetodi kirjeldus.

Seoses raske epidemioloogilise olukorraga Eestis aastatel 2020-2022 valiti kontaktivaba uurimismeetod. Uurimise läbiviimiseks on valitud kvantitatiivne andmekogumise meetod. Mõõtevahendina kasutati küsimustikku. Küsimustik koosneb kahte tüüpi küsimustest: avatud küsimused ja küsimused valikvastustega, kokku on 11 küsimust. Küsimustik koostati eesti ja vene keeles, kuna küsitlus viidi läbi vene õppekeelega koolides. Küsimustiku täitmisel paluti nimetada ainult õpetaja eriala suund. Õpetajate isiklikke andmeid ei täpsustata. Küsimustik oli saadetud e-posti teel Narva Pähklimäe ja Narva Kreenholmi Gümnaasiumi õpetajatele.

Andmed koguti kolme nädala jooksul 8. novembrist 28. novembrini 2021. aastal. Kahjuks, seoses COVID 19 levikuga kehtestatud distantsõppe ning karantiiniga on suurenenud õpetajate töökoormus ja küsimustikku täideti väheaktiivselt.

2.4 Valim

Valimi moodustavad Narva koolide algklasside ja humanitaarainete õpetajad. Algklasside õpetajaid valiti sellepärast, et nende kogemus aitab uurida, millised raskused tekivad esialgsel lugemisoskuse arengu etapil I kooliastme õpilastel.

Humanitaarainete õpetajad saavad objektiivselt hinnata õpilaste lugemisoskuse arengut, kuna humanitaarainete õppimiseks ja positiivsete õppetulemuste saavutamiseks on vajalik hästi arenenud funktsionaalne lugemisoskus.

Andmete kogumiseks valiti kaks kooli. Narva Pähklikmäe Gümnaasium ja Narva Kreenholmi Gümnaasium. Koolide valik on seotud sellega, et mõlema kooli õpilased osalevad tihti kooli, linna ja riigi korraldatud olümpiaadidel. Narva Pähklikmäe Gümnaasiumi õpilased võtavad sagedamini osa matemaatika, geograafia ja ajaloo olümpiaadidest ning saavutavad tihti auhinnalisi kohti. Narva Kreenholmi Gümnaasiumi õpilased osalevad lugemisvõistlusel ja emakeeleolümpiaadidel ning mõnikord on ka edukad.

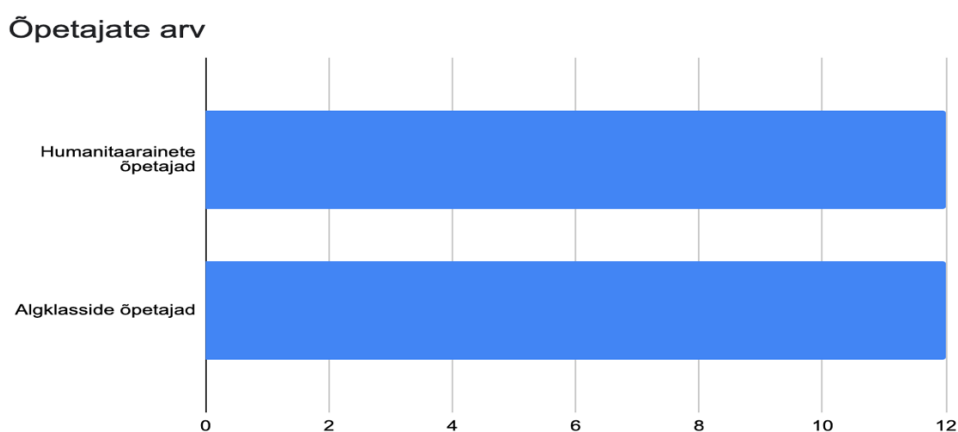
Narva Pähklikmäe Gümnaasiumist osalevad olümpiaadidel peamiselt II kooliastme õpilased. Kreenholmi Gümnaasiumist on osalejad peamiselt I kooliastme õpilased.

3. Uuringu tulemused ja arutelu.

Selles peatükis on esitatud uuringu tulemused, mis näitavad õpetajate hinnanguid õpilaste lugemisoskusele, seda mõjutavaid, soodustavaid ja takistavaid tegureid, raskusi lugemisülesannete täitmisel ja võimalikke viise õpilaste lugemisoskuse parandamiseks.

3.1 Õpetajate hinnang õpilaste lugemisoskuse arengule

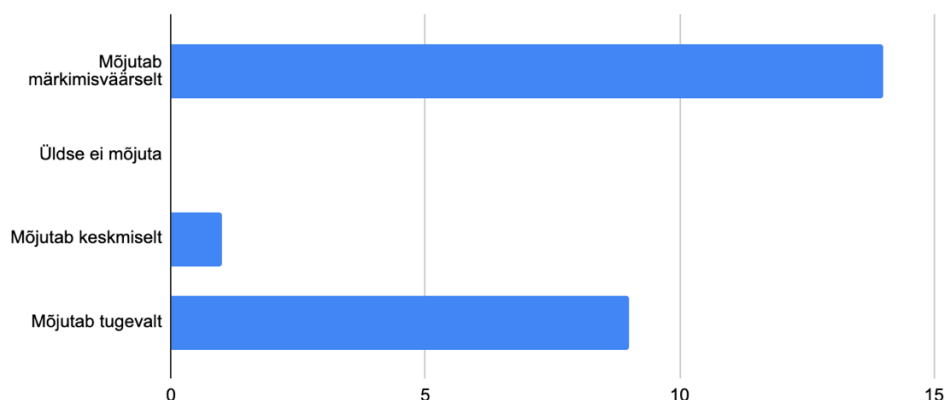
Joonis 1. Küsitluses osalevad õpetajad.



Narva koolide õpetajate seas läbiviidud küsitlusele vastas kokku 24 õpetajat. Vastuste analüüsimisel selgus, et uurimusküsitluses osales 12 humanitaarainete õpetajat ja samapalju algklasside õpetajaid. Tulemused näitavad, et nii algklasside kui humanitaarainete õpetajad on huvitatud õpilaste lugemisoskustest ja õppeedukusest. Tulemus võib olla tingitud sellest, et humanitaarainete õppematerjalides olevate pikkade ja keerukate tekstide mõistmine nõuab hästi omandatud lugemisoskust, teksti peamõtteid aru saamist ning oskust loetud tekstiga töötada ja selles orienteeruda ehk nõutakse funktsionaalset lugemisoskust.

Algklassides tekstid on lühemad ja lihtsamad, aga nõuavad ikka õpilastest pingutust (Uibu & Voltein, 2010).

Joonis 2. Lugemisoscuse mõju õppetulemustele.



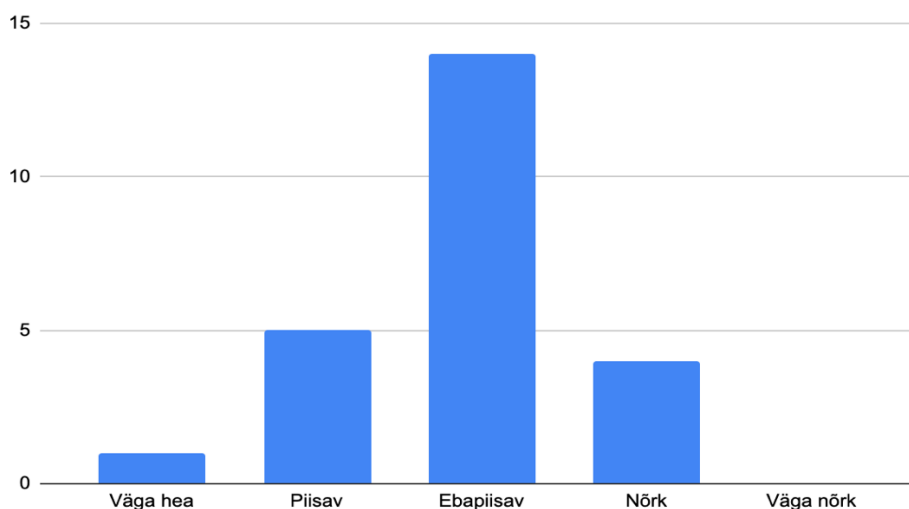
Jooniselt 2 on näha, et enamus õpetajatest on veendunud, et lugemisoscus mõjutab märkimisväärselt õpilaste positiivseid õppetulemusi. Neid õpetajaid on 14. Vastanutest 10 õpetajat arvavad, et lugemisoscus mõjutab õppetulemusi tugevalt. Ainult üks õpetaja arvab, et lugemisoscus mõjutab õppetulemusi keskmiselt.

Vastuste põhjal võib öelda, et kõik õpetajad tunnistavad seost õppetulemuste ja lugemisoscuse vahel ning peaaegu kõik õpetajad on veendunud, et lugemisoscuse ja õppetulemuste vahel on üsna tugev seos.

Häid õppetulemusi võib saavutada valides sobivat strateegiat. Tänapäeval kasutatakse tõhusaks õpetamiseks palju erinevaid huvitavaid meetodeid, aga tõhusaim nendest on siiski lugemine. Lugemisoscus on oluline komponent oskuste, teadmiste, hoiakute ja kogemuste kujundamise protsessis. Lugemisoscuse abil saavad lapsed uusi teadmisi maailmast, keskkonnast, iseendast jms. Lugemisoscus kujundab baasi teiste ainete materjali omandamiseks. Lugemine aitab kujundada õpilastes riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Luges õpib õpilane kogutud teavet üldistama ja analüüsima, väljendama oma mõtteid ja tundeid, avardab kultuuri- ja elukogemust, arendab iseennast kui isikut (PRÕK, 2014, § 26, lisa 1).

Mida parem on lugemisoscus, seda efektiivsem ja tõhusam on õppimine ning kõrgem on hindamine. Seos õppetulemuste ja õppeedukuse vahel on märganud Tiiu Puik (2005). Ta väidab, et suur osa, uligikaudu kaheksamümmend protsenti õpiraskustest on tingitud ebapiisavast lugemisoscusest ning sellega põhjusega on seotud ka suur hulk koolist väljalangenud õpilasi.

Joonis 3. Õpilaste lugemisoskuse areng õpetajate hinnangul.



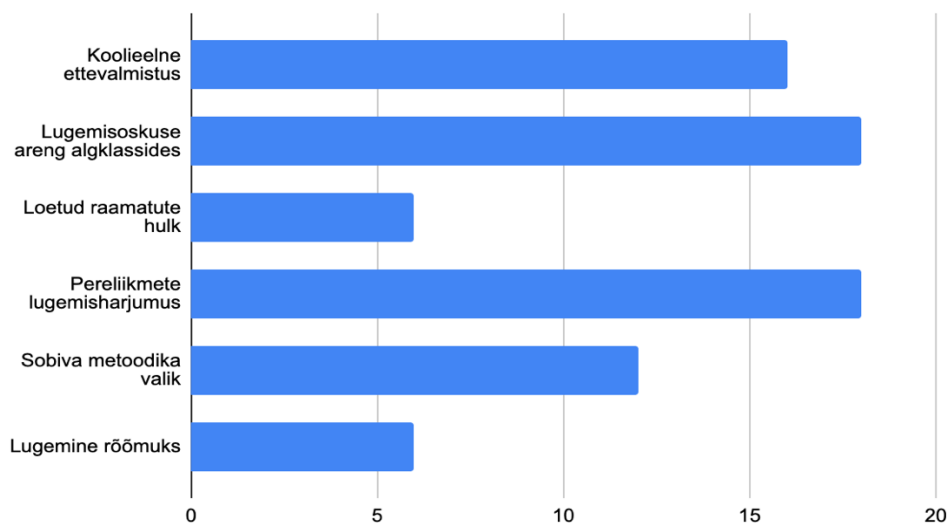
Küsitluses uuriti, milline on lugemisoskuse tase valitud Narva koolide õpilastel. Joonis 3 näitab, et enamik õpetajatest on hinnanud oma õpilaste lugemisoskuse arengut ebapiisavaks. Viis õpetajat hindavad õpilaste lugemisoskuse piisavaks. Saadud tulemused näitavad selgelt, et enamik õpilastest ei ole omandanud lugemisoskust vajalikul määral. See tähendab, et nad tunnevad raskusi õppimisel ja vajavad lisaabi nii lugemisoskuse arendamiseks kui ka õppeülesannete täitmisel.

Põhikooli õppekava järgi esimese kooliastme vältel õpib laps lugema, kuni on suuteline leidma ja mõistma tekstides sisalduvat teavet, seda ümber jutustama ja esitama kirjalikult. Sealhulgas peab õpilane olema suuteline leidma ja kasutama andmeid, termineid, kirjeldama teksti tegelasi ja nende tegevust, eristama sündmusi, nende aega ja kohta (PRÕK, 2014, §7).

Alates neljandast klassist peab õpilane oskama lugeda eakohaseid tekste, leidma vajalikku teavet erinevatest allikatest, sealhulgas, et vastata küsimustele, et saadud teavet seda kasutada ja edastada, peab suutma eristada fakte ja arvamusi (PRÕK, 2014, § 9).

Kui õpilane ei ole suuteline eakohaste tekstidega hakkama saama, tähendab see, et tema lugemisoskus on arenenud ebapiisavalt või hoopiski halvasti. Ebapiisav lugemisoskuse areng ei luba õpilasel omandada vajalikke kooliteadmisi ja oskusi täielikkul määral, järelikult langeb perspektiiv positiivsete õppetulemuste saavutamiseks ning oskus tavalises elus iseseisvalt hakkama saada (Soodla et al., 2015).

Joonis 4. Lugemisoscuse taset mõjutavad tegurid.



Jooniselt 4 nähtub, et õpetajate arvates mõjutavad lugemisoscuse taset märkimisväärselt kaks tegurit. Esimene oluliselt mõjutav tegur valdava osa õpetajate hinnangul on pereliikmete lugemisharjumused, teine on lugemisoscuse areng esimese kooliastme vältel. Järgmise on üsna mõjutava tegurina nimetati koolieelset ettevalmistust. Selle väitega oli nõus 16 õpetajat. Väitega, et lugemisoscuse arendamist mõjutab sobiva metoodika valik, olid nõus 50% küsitletud õpetajatest. Lugemine rõõmuks - selle märkisid olulise mõjurina lugemisoscuse arengul 12 õpetajat vastanutest. Loetud raamatute hulk enamiku õpetajate arvates ei ole oluline, aga 5 õpetajat arvavad, et loetud tekstide hulk võib mõjutada õpilaste lugemisoscuse taset.

Tulemuste põhjal võib öelda, et suurimat mõju lugemisoscuse tasemele omavad pereliikmete lugemisharjumused ja lugemisoscuse areng algklassides. Väärtuslik on ka lapse koolieelne ettevalmistus lugemisoscuse omandamiseks ja metoodika valik. Lapse iseseisev raamatute valik on kolmandal kohal. Loetud raamatute hulk mõjutab lugemisoscuse taset vähesel määral.

Elukeskkond ja pereliikmete harjumused mõuvad lapse arengut oluliselt. Ümbritsev keskkond võib nii soodustada kui ka takistada lugemisoscuse arengut. Pereliikmete harjumus raamatuid lugeda kaasab sellesse tegevusse ka lapsi. Peredes, kus palju loetakse õpib laps lugema juba varases eas, mis aitab arendada tunnetusprotsessi ja kujuneb alus õppimisele. Pereliikmed, kes loevad oma eelkoolieas lastele, valmistavad lapsi ette edaspidiseks lugemisoscuse arengu etapiks, mis algab algkoolis. Samal ajal pereliikmed,

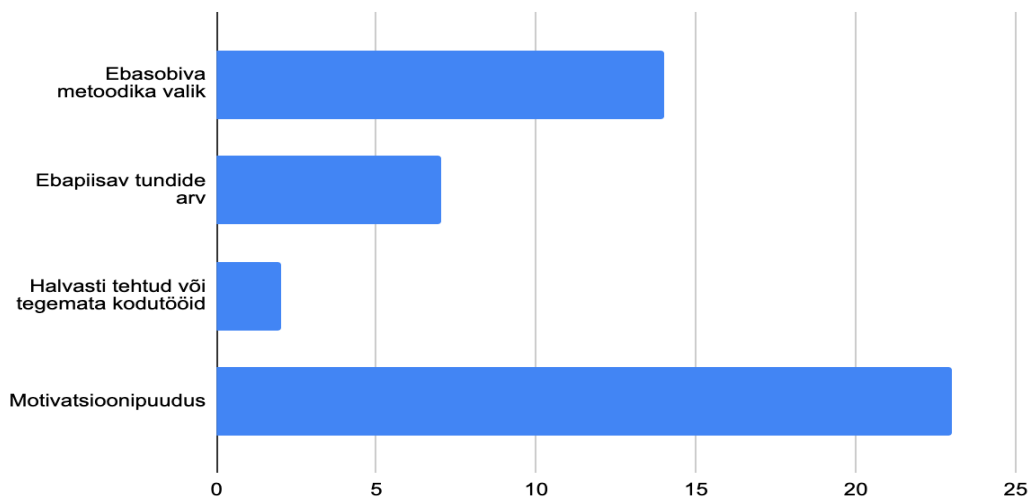
kes vaaatavad telerit või videoid internetist ning loevad vähe või üldse ei loe, takistavad nii lugemisoskuse arengut kui lugemisoskuse taseme tõstmist. Laps, kelle vanemad ei loe, kopeerib nende käitumise mudelit ning loobub lugemisest koolis (Cullinan, B et al., 2022).

Lugemisoskuse kujundamise roll algkooli vältel on hoopiski hindamatu. Algklassides kujundatakse lugemisoskuse baas. Sellest, kui hästi on arenenud kiirlugemine ja funktsionaalne lugemisoskus algkoolis, sõltub, kuivõrd on õpilase lugemisoskuse tase kõrge või madal. Riiklikku õppekava järgi just algkoolis pühendatakse lugema õppimisele kõige rohkem aega, kuni 19 tundi nädalas (PRÕK, 2014, § 15).

Palju sõltub ka sellest, milliseid metoodikaid kasutab õpetaja lugema õpetamisel. Arvestades seda, et lugemisoskuse arengu protsess on keeruline ja lapsele raske, peab metoodika valik olema tingitud lapse individuaalsetest vajadustest.

Lugemist rõõmuks ja loetud raamatute hulka ei tasu alahinnata. Lapse huvi lugemise vastu aitab parandada tema lugemisoskuse taset suurel määral. Pareneb lugemise kiirus ja funktsionaalsus, mis omakorda aitab tõsta lugemisoskuse taset.

Joonis 5. Lugemisoskuse arengut takistavad tegurid.



Jooniselt 5 on näha, et valdav osa õpetajatest, 23 vastanut, peab peamiseks lugemisoskuse arengut takistavaks teguriks motivatsioonipuudust.

14 õpetajat vastasid, et lugemisoskuse arengut takistab valitud ebasobiv metoodika, 6 õpetajat on veendunud, et lugemisoskuse arengut takistab ebapiisav tundide arv, kahe

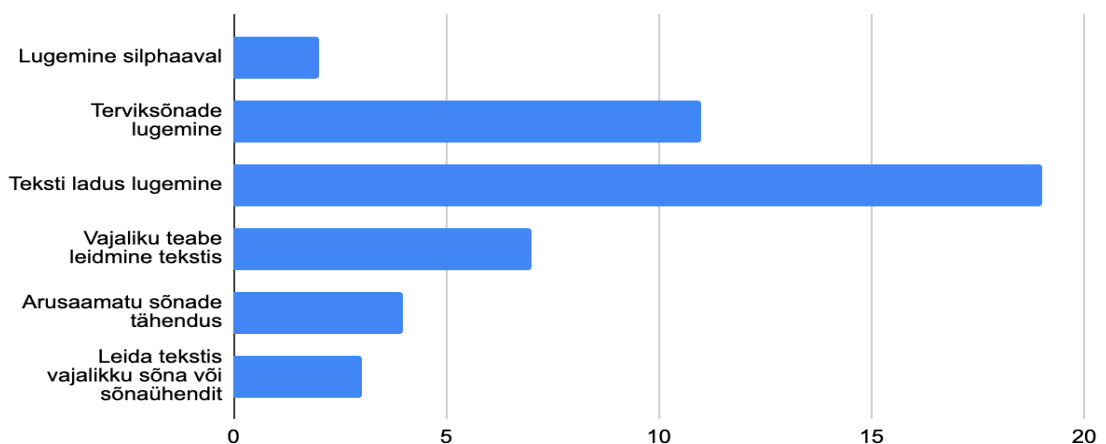
õpetajate arvamusel on takistav põhjus kas halvasti tehtud või tegemata jäetud lugemisega seotud koduülesanded.

Õpetajate üldine seisukoht, et motivatsioonipuudus takistab suurel määral lugemisoskuse arengut, räägib sellest, et Narva koolide õpilaste lugemismotivatsioon on ebapiisav. Motivatsiooni roll õpiprotsesis on üsna suur. Õpilaste motiveerimine ja toetamine on Riikliku õppekava järgi kõige olulisem õpetajate ülesanne. Õige motivatsioon äratab uudishimu lugemise vastu, tekib soov teha keerukaid lugemisülesandeid, konkureerida teiste õpilastega lugemiskiiruses, saada häid hindeid. Lugemismotivatsiooni puudus mõjutab märgatavalt õpitulemusi, vähese lugemismotivatsiooniga õpilase sõnavara ja silmaring ei laiene. Õpilased kelle lugemismotivatsioon on madal, teevad halvemini ka lõpueksameid (Mucherah & Yoder, 2008). Tõsta motivatsiooni aitab õpilaste kaasamine õpiprotsessi, mis omakorda sõltub õpetaja poolt valitud õpetamismetoodikast. Metoodika valik võib nii edasi areneda laste lugemisoskust, aga võib takistada seda (Carroll, L. & Leander, S. 2001).

Saadud vastused võimaldavad väita, et Narva koolide õpetajate poolt lugemisoskuse arenguks valitud metoodika võib olla ebasobiv kõikide õpilaste jaoks.

Lugemisoskuse areng koosneb mitmest etapist ning iga etapp nõuab spetsiifilist lähenemist, sest lugema õppimine on keeruline ülesanne ja on lastele raske. Iga lapse areng on individuaalne ja nõuab individuaalset lähenemist. Ebasobiva metoodika valik võib süveneda lapse probleeme lugemisoskuse omandamisel. Langeb lapse huvi lugemise vastu, laps kardab midagi valesti lugeda, ei ole võimeline konkureerima teiste õpilastega kiirlugemises, langeb õpilase enesehinnang ning lugemisoskus jääb arendamata (Kaartinen, 1996: 37-38).

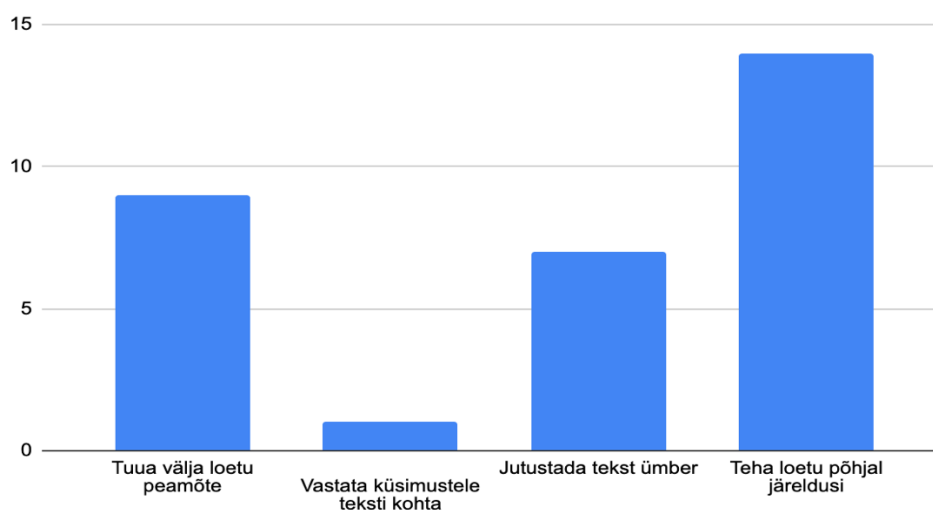
Joonis 6. Peamised lugemiskõhivad algkoolis.



Jooniselt on nähtav, et kõige raskemaks lugemisülesandeks lastele on teksti ladus lugemine. Sellele väitele on vastanud jaatavalt suurem osa, nimelt 19 õpetajat, 11 õpetajat märkisid, et terviksõnade lugemine on raske. Ülejaanud vastanud õpetajad märkisid, et lapsed tunnevad raskusi tekstist vajaliku teabe leidmisega, ei saa aru loetava sõna tähendusest ning silphaaval loevad raskustega.

Tulemused näitavad, et õpetajate arvates Narva kahe kooli algklasside õpilaste lugemisoskus on arenenud pigem nõrgalt. Paljud õpilased vajavad lisaabi, et esimese kooliastme lõpuks tõsta lugemistehnikat riiklikus õppekavas nõutava tasemeni. Nõrk lugemistehnika, mis väljendub aeglasel ja takerduvas vigadega lugemises, takistab loetust arusaamist, mis omakorda vähendab õppeedukust (Lyon, 1995).

Joonis 7. *Lugemiskõikumised II ja III kooliaste õpilastel.*

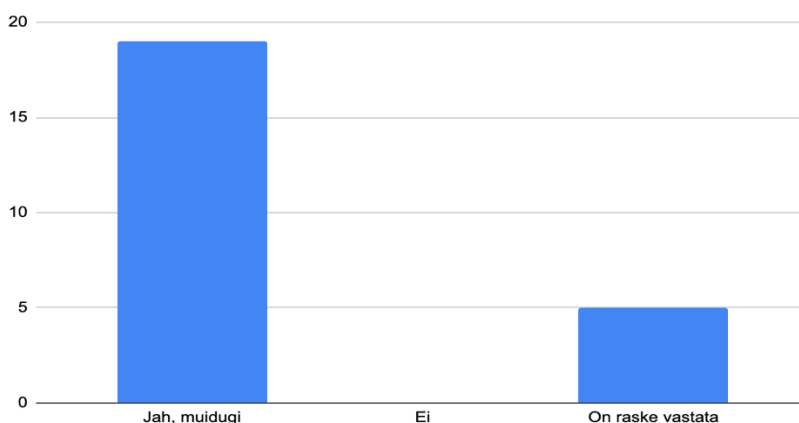


Õpetajate hinnangul peamised raskused tekivad vanemate klasside õpilastel loetava teksti põhjal järelduste tegemisega. Selles on veendunud suurem osa küsitletud õpetajatest. 9 õpetajat on märkinud, et õpilased ei oska tuua välja loetud teksti põhimõtet. Osa õpetajatest arvab, et õpilased tunnevad raskusi vajaliku teabe tekstist leidmisega. Ühe õpetaja arvates ei oska õpilased vastata küsimustele teksti kohta.

Esitatud andmete põhjal võib öelda, et enamikul vanemate klasside õpilastest on nõrk funktsionaalne lugemisoskus. Vanemates klassides on funktsionaalne lugemisoskus hädavajalik oskus, sest sellel baseerub kõikide ainete õppimine. Riiklikku õppekava järgi ülesandeid nagu iseseisev töö tekstiga, teksti põhimõtte määramine, esitatud küsimustele vastamine, peab tegema õpilane kolmanda klassi lõpuks. Sealhulgas peab ta mõistma

karte, diagramme ja lihtsat plaani. Alates teisest kooliastmest eeldatakse, et õpilane on kõik need oskusi omandanud ning pakutakse talle keerulisemaid ülesandeid, et süveneda õpilase teadmisi erinevates valdkondades (PRÕK, 2014, §7, 9)

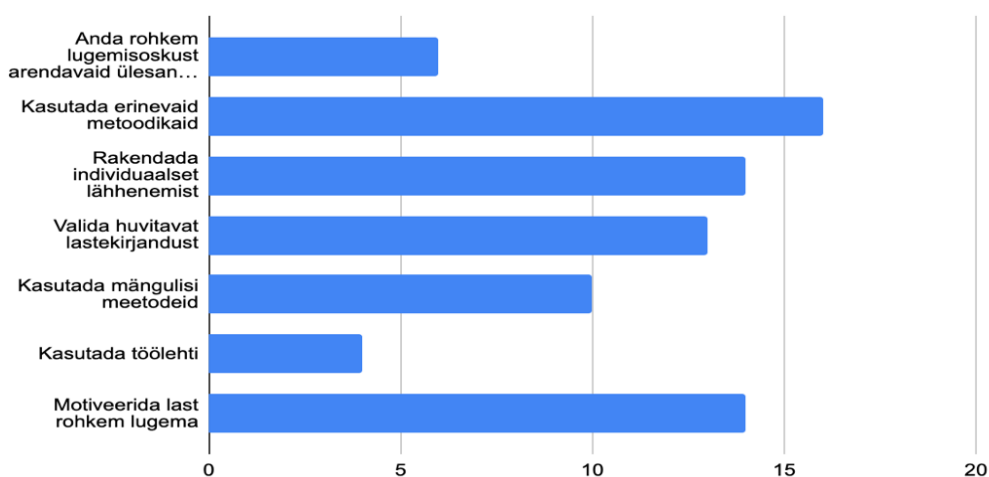
Joonis 9. *Lugemisoskuse seos õppeedukusega*



Joonis 9 näitab, et enamik õpetajatest on jõudnud järelduseni, et lugemisoskuse mõju õpilaste õppeedukusele on üsna tugev. Märkimisväärne on, et ükski õpetaja ei vastanud küsimusele eitavalt, 5 õpetajat ei osanud küsimusele vastata.

Sellele tulemusele toetudes võib öelda, et lõputöö hüpotees on tõestatud.

Joonis 10. *Õpilaste lugemisoskuse parandamise viisid*

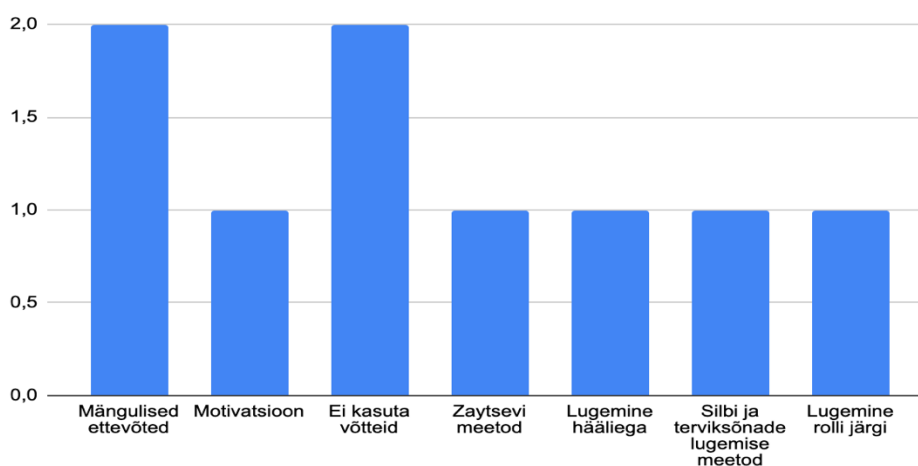


Joonis 9 näitab, et enamik õpetajatest arvab, et õpilaste lugemisoskust võib parandada kasutades erinevaid lugema õpetamise meetodikaid. Vastanutest 14 õpetajat kalduvad individuaalse lähenemise rakendamisele ja motiveerimisele. Peaaegu sama arv õpetajaid

on veendunud, et on vaja valida huvitavat lastekirjandust. Vastanutest 6 õpetajat on veendunud, et lugemisoskust aitavad arendada õppetöös kasutatavad mängulised meetodid ja 4 õpetajat märkisid, et hea vahend on töölehte kasutamine ja lugemisoskust arendavate ülesannete hulga suurendamine.

Lugemisoskuse arendamisel peab arvestama kõiki eelmainitud kriteeriumeid. Metoodika valik peab olema otstarbekas, arvestades laste individuaalseid eripärasid. Kui laps ei motiveerita, siis ei teki huvi lugemise vastu. Raamatud peaksid olema hea kujundusega ja värvilised, et äratada lapse huvi, aga tekst ja ülesanded on eakohased. Mängivorm aitab paremini meelde jätta uusi teadmisi, töölehed aitavad lugema õppimist mitmekesistada, aga ülesannete hulga suurendamine aitab kinnitada saadud teadmisi.

Joonis 11. Võtted, mida algklasside õpetajad kasutavad õpilaste lugemisoskuse arendamiseks.



Viimane küsimus oli suunatud algklasside õpetajatele. Õpetajaid paluti nimetada võtteid, mida nad kasutavad lugemisoskuse arendamiseks. Vastuste kaudu saadud tulemused on huvitavad selle poolest, et peaaegu kõik õpetajad püüavad kasutada mingi lugemisoskust arendav meetodi või võtet. Iga õpetaja kasutab tema meelest kõige efektiivsemat meetodit, mis mõjutab lugemisoskuse arengut tõhusalt. Õpetajad kasutavad oma töös silbi- ja terviksõnade kaupa lugemismeetodeid, mängulisi võtteid, häälega lugemist, motiveerimist, lugemist rolli järgi ja Zaitsevi meetodit. Ainult kaks õpetajat ei kasuta mingeid võtteid oma töös.

* Zaitsevi meetodist antakse ülevaade peatükis Lisad.

KOKKUVÕTE

Bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja õpetajate hinnangute alusel Narva koolide õpilaste lugemisoskuse arengu taset ja seda mõjutavaid tegureid ning kuidas Narva koolide õpetajad hindavad lugemisoskuse mõju õpilaste akadeemilistele tulemustele. Õpetajate küsitlusest saadud tulemuste põhjal võib öelda, et õpilaste lugemisoskuse areng mõjutab õppeedukust väga oluliselt, sest õpetajate hinnangul õpilased, kelle lugemisoskus on madal tasemel, ei saa hakkama eakohaste tekstide ja lugemisülesannetega, mille tagajärjeks on õppetulemuste langemine. Õpetajate arvates õpilaste lugemisoskuse taset mõjutab palju erinevaid tegureid, aga peamised nendest on pere lugemisharjumused ja lugemisoskuse areng algklassides. Vanemate harjumus lugeda mõjub positiivselt ka lapse lugemisoskuse arengut, motiveerides last lugema. Positiivselt hindasid õpetajad koolieelset lugemisoskuse arengut, sest lapsed, keda õpetati lugema lasteaias ja/või kodus, on paremini ette valmistatud õppimiseks koolis ja nendel on kergem kooliteed alustada.

Lugemise esmased oskused kujundatakse algklassides. Sel ajal kujundatud lugemisoskus on alus edaspidiseks õppimiseks. Ebapiisavalt arenenud lugemisoskust algkoolis nimetasid õpetajad oluliselt mõjuvaks teguriks lugemisülesannete iseseisvalt täitmisel vanemates klassides. Õpetajate arvates ebapiisava lugemisoskusega õpilane ei suuda ladusalt lugeda, määrata teksti peamõtet, ei saa aru sõnade tähendusest, ei oska teha järeldusi loetu põhjal, ei ole suuteline vajalikku teavet tekstist leidma, tunneb raskusi vastates küsimustele teksti kohta, ei suuda loetud teksti ümber jutustada.

Õpetajate hinnangul rohkem kui pool I kooliastme õpilastest ei saa hakkama kõikide lugemisülesannetega pärast eakohaste tekstide lugemist. Kõige keerulisem on nende jaoks terviksõnade- ja laduslugemine. Paljud õpilased kolmanda klassi lõpuks loevad silphaaval ning ei suuda sõnade tähendusest aru saada. Õpetajad on veendunud, et õpilaste lugemisoskust võib arendada, valides sobivaid lugema õppimise meetodikaid, motiveerides lapsi rohkem lugema, valides selleks huvitavat lastekirjandust. Eriti nõrgalt arenenud lugemisoskusega õpilastele soovivad õpetajad rakendada individuaalset lähenemist. Valdav osa õpetajatest on seisukohal, et lugemisoskust võib edukalt arendada mänguliste võtete abil. Mäng tekitab huvi toimuva vastu, aitab äratada laste tähelepanu. Mängides on lapsel kergem õppida.

Lugemisoskuse arengut takistavad tegurid on õpetajate arvates kõigepealt motivatsioonipuudus ja ebasobiva meetoodika valik. Motivatsioonipuudus on seotud turvatundega. Kui

laps tunneb hirmu eksimuste ees, ei julge proovida lugemist, ei tunne õpetaja toetust ning ei usalda õpetajat, siis ta pole nõus pingutama. Ebasobiva metoodika valikul õpilaste lugemisoscuse areng aeglustub ja oscuse omandamine võtab rohkem aega, nõuab õpilastelt lisapingutusi. Mõnede õpetajate arvamusel lugemisoscuse arendamist takistab piiratud tundide arv. Ebapiisavat tundide arvu nimetanud õpetajate arvates ei ole võimalik nende kasutada olevate tundide jooksul arendada õpilastel lugemisoscust täielikul määral. Üksikud õpetajad toovad välja mõjuri, et lugemisoscuse arengut takistab lugemisoscuse arendamisega seotud koduste ülesannete kas osaliselt tegemine või tegemata jätmine, sest iga koduülesanne annab lisavõimaluse lugemises harjutada.

Eelmainitud põhjused näitavad, et valdav osa valimis olnud kahe Narva kooli õpilaste lugemisoscus ja selle areng vajab parendamist. Järelikult on õpetajatel vaja sellele probleemile pöörata enamat teadlikku tähelepanu.

Uurimuse tulemused tekitasid töö autoril huvi pakkuda lastele tuge lugemisoscuse arendamisel, selle protsessi edendamisel ja huvi luua uusi metoodilisi vahendeid, arvestades peamisi probleeme lugemisoscuse arengul.

SUMMARY

The aim of the bachelor's thesis was to find out the effect of reading skills on academic success and to show the connection between the development of reading skills and academic success on the example of students in Narva schools. Based on the results of the survey of teachers, it can be said that the development of students' reading skills has a significant effect on their academic performance, because teachers estimate that students with low reading skills cannot cope with age-appropriate texts and reading tasks, resulting in declining learning outcomes. According to teachers, the level of students' reading skills is influenced by many different factors, but the main ones are the family's reading habits and the development of reading skills in primary schools. Parents' habit of reading also has a positive effect on the child's reading skills, motivating the child to read. Teachers positively assessed the development of pre-school reading skills, because thanks to them child would be more prepared primary education. The development of reading skills during the first year of school forms the basis for further learning. Insufficiently developed reading skills in primary school were mentioned by teachers as an influencing factor in obtaining independent reading in older classes. According to teachers, students with lack of reading skills cannot read fluently, determine the principle of the text, does not understand the meaning of words, cannot draw conclusions from what is read, is unable to find a variety of information in the text, has difficulty answering questions about the text, cannot retell the text. According to the teachers, more than half of the primary classes of the Narva schools selected by the students will not be able to read the text appropriate to their age with all the reading tasks. Teachers are convinced that students' insufficient reading skills can be developed by choosing appropriate reading learning methodologies, motivating children to read more by choosing engaging children's literature. Apply an individual approach to students with particularly advanced reading skills. Many teachers tend to develop reading skills in playful tasks. Some teachers consider that the development of reading skills is hampered by a lack of motivation, the choice of an appropriate methodologist, the limited number of hours, and few teachers feel that the development of reading skills is hampered by missed homework. The above-mentioned reasons show that some students in Narva schools need to improve the development of reading skills, and teachers need to pay more attention to this problem.

The results of the study aroused the author's interest in helping children to improve the development of reading skills and to create a new methodology, considering the main problems of children's development of reading skills and the shortcomings of other methodologies that could be used in the work.

KIRJANDUS

Adams, M. J. (1990) *Beginning to read: Thinking and learning about print*. Cambridge, MA: MIT Press. Out of Print ISBN: 9780262011129504 pp. 6 in x 9 in March 1990

Anderson R. C; Fielding L. G; Wilson P.T. *Growth in Reading and How Children Spend Their Time Outside of School* <https://www.jstor.org/stable/748043> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Applegate, M. (2004) *The Peter Effect: Reading habits and attitudes of preservice teachers*. March 2004 *The Reading Teacher* 57(6): 554-563
https://www.researchgate.net/publication/290841345_The_Peter_Effect_Reading_habits_and_attitudes_of_preservice_teachers (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Carroll, L & Leander, S. (2001) *Improving Student Motivation Through Use of Active Learning Strategies*. Master of Arts Action Research Project, Saint Xavier University and SkyLight Field-Based Masters Program.
<https://eric.ed.gov/?id=ED455961> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Cimmiyotti, C. B. (2013) *Impact of reading ability on academic performance at the primary level* (Master's theses and Capstone projects. Paper 127). Dominican University, River Forest, IL.

Cromley, J. (2009) Reading achievement and science proficiency: International comparisons from the programme on International student assessment. *Reading Psychology*, 30, 89-118.

Cullinan, B. (2000) *Independent reading and school achievement*. *Research Journal of the American Association of School Librarians*, 3, 1-24.

Cullinan, B et al., (2022) *Reading with Your Child. Adapted from: Helping Your Child Learn to Read. (1996)*. Office of Educational Research and Improvement, U.S. Department of Education.

Greaney, V. & Hegarty, M. (1980) *Correlates of leisure-time reading* https://www.academia.edu/27761813/Correlates_of_leisure_time_reading (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Peter D. Hart Research Associates, Inc., Washington, D. C. 20009 202-234-5570, 1994. *AFT/Chrysler Report on Kids, Parents, and Reading: A National Survey of Teachers on Reading and Writing*. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED378568.pdf> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Kame'enui, M. J., Adams, G., Reid Lyon (2021) *The Challenge of Learning to Read* https://www.readingrockets.org/article/challenge-learning-read?_cf_chl_tk=5zS3s.kdLleQ2iYka.yOxo.2X7TtxkOLyuB7SyudPsc-1652712214-0-gaNycGzNCdE (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Karlep, K., Kontor, A. (2011) *Kuulates lugema: kuulan, loen, mõistan*. Tartu: Kirjastus Studium.

Kaartinen, V. (1996) *Aktiivinen oppiminen – lukijaksi ja äidinkielen opettajaksi*. lk 14-45, 138-145 Turku: Turun Yliopisto.

Kikas, E. (2010) *Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* Raamatu kirjutamist on toetanud EV Haridus- ja Teadusministeerium

Kudo, I. & Bazan, J. (2009) *Measuring beginner reading skills; an empirical evaluation of alternative instruments and their potential use for policymaking and accountability in Peru*. Policy Research Working Paper 4812 of the World Bank.

Kõrgmaa, E. (2014) *Kõne erivajadustega koolieelikute uusikute lugemisoskus* Tartu, 2014
Keller, T Marcel Just (2009) *Altering cortical connectivity: Remediation-induced changes in the white matter of poor readers* <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2796260/> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Kärtner, P. (2000) *Lugemisoskuse arendamine* Tallinn: TEA Kirjastus, 2000 (Kohtla-Järve Mark & Partnerid)

Jean Piaget *Theory Stages of Cognitive Development*
<https://educationaltechnology.net/jean-piaget-and-his-theory-stages-of-cognitive-development/> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Lerkkanen, M-K. (2007) *Lugema õppimine ja õpetamine* Tartu Ülikooli Kirjastus, 2007
Maximilian Riesenhuber, Tomaso Poggio (2000) *Models of object recognition*
https://www.researchgate.net/publication/12200741_Models_of_object_recognition
(Viimati vaadatud 29.03.2022)

Lyon, G. R. (1995) *Research initiatives and discoveries in learning disabilities. Journal of Child Neurology*, 10, 120–126.

McNorgan, C. (2021) *Read to succeed -- in math; study shows how reading skill shapes more than just reading.* University at Buffalo. "Read to succeed -- in math; study shows how reading skill shapes more than just reading." ScienceDaily. ScienceDaily, 11 March 2021.

Mucherah & Yoder (2008) *Motivation for Reading and Middle School Students' Performance on Standardized Testing in Reading* June 2008 Reading Psychology 29(3):214-235 DOI:10.1080/02702710801982159
https://www.researchgate.net/publication/247510870_Motivation_for_Reading_and_Middle_School_Students'_Performance_on_Standardized_Testing_in_Reading (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Puik, T. (2005) *Õpilaste lugemisoskus kui probleem. Eesti keele ja kirjanduse õpetamisest koolis.* Koostaja Mari Kadakas, 31-37.

Põhikooli riiklik õppekava (2021). Riigi Teataja
<https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021010>

Rumelhart, D. (1980) *Schemata: the building blocks of cognition*. In: R.J. Spiro et al. (eds) *Theoretical Issues in Reading Comprehension*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum.

Ramsden, Fiona et al., (2013). Addendum: *Verbal and non-verbal intelligence changes in the teenage brain*

https://www.researchgate.net/publication/225094917_Addendum_Verbal_and_non-verbal_intelligence_changes_in_the_teenage_brain (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Ritchie Stuart J., Bates Timothy C., Plomin, R. (2014) *Does Learning to Read Improve Intelligence? A Longitudinal Multivariate Analysis in Identical Twins From Age 7 to 16*

https://www.researchgate.net/publication/264200252_Does_Learning_to_Read_Improve_Intelligence_A_Longitudinal_Multivariate_Analysis_in_Identical_Twins_From_Age_7_to_16 (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Rose, D. (2005) *Learning to read reading to learn*. Submission to the National Inquiry into the Teaching of Literacy, Department of Education, Science and Training.

Soodla, P., Puksand, H., Luptova, O. (2015) *Suhtluspädevus. Kogumikus E. Kikas ja A. Toomela (toim-d), Õppimine ja õpetamine kolmandas kooliastmes. Üldpädevused ja nende arendamine* (lk 147-184). Tallinn

Smith S. M. et al., (2009) *Correspondence of the brain's functional architecture during activation and rest*. *Proceedings of the National Academy of Sciences* 106(31):13040-5

Stanovich K. E. (1986) *Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy*. *Reading Research Quarterly*, 21(4), 360–407. <https://doi.org/10.1598/RRQ.21.4.1> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Uibu, K. & Voltein, E. (2010) *Eesti keel. Kogumikus E. Kikas (toim), Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes* (lk 215-242). Tartu

Valk, A. (2017) *Head oskused*, Haridus ja Teadusministeerium

Õpetaja kutsestandard (2020) B.2.1.

<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10748091> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

Wolf, Maryanne (2007). *Proust and the Squid: The Story and Science of the Reading Brain*

<https://www.scribd.com/read/353532827/Proust-and-the-Squid-The-Story-and-Science-of-the-Reading-Brain> (Viimati vaadatud 29.03.2022)

LISAD

Lisa 1. Küsimustik

Lugupeetud humanitaarainete ja algklasside õpetajad!

Olen Tartu Ülikooli Narva Kolledži “Humanitaarained mitmekeelses koolis” viimase kursuse tudeng, kirjutan lõputöö teemal “Funktsionaalse lugemisoscuse seos õppetulemustega Narva koolide õpetajate hinnangul” ning kutsun Teid osaleda uuringus, mis aitab saada teavet antud teema kohta. Uuringus osalemine on anonüümne ning ei võta palju aega.

Palun Teid täita küsimustikku, mis koosneb 11 küsimusest ning võtab umbes 10 – 15 minutit.

1. Valige palun oma eriala suund

- Humanitaarainete õpetaja
- Alklasside õpetaja

2. Kas lugemisoscus mõjutab õpilaste positiivseid õppetulemusi? Millisel määral?

- Mõjutab märkimisväärselt
- Üldse ei mõjuta
- Mõjutab keskmiselt

3. Kuidas Te arvate, millisel määral on arenenud lugemisoscus õpilastel, keda Te õpetate? Võib valida mitu varianti.

- Väga hästi
- Piisavalt
- Ebapiisavalt
- Nõrgalt
- Väga nõrgalt

4. Mis mõjutab õpilaste lugemisoscuse taset? Võib valida mitu varianti.

- Koolieelne ettevalmistus
- Lugemisoskuse areng algklassides
- Lugemine rõõmuks
- Loetud raamatute hulk
- Pere lugemisharjumused
- Sobiva metoodika valik

5. Mis takistab õpilaste lugemisoskuse arengut? Võib valida mitu varianti.

- Ebasobiva metoodika valik lugemisoskuse arendamiseks
- Ebapiisav tundide arv lugemisoskuse arendamiseks
- Halvasti tehtud või tegemata lugemisega seotud kodutöid
- Motivatsioonipuudus

6. Millised lugemisega seotud ülesanded on algkooli õpilaste jaoks kõige raskemad? Võib valida mitu varianti.

- Lugemine silphaaval
- Terviksõnade lugemine
- Teksti ladus lugemine
- Ülesanne leida tekstis vajalikku sõna või sõnaühendit
- Ei saa aru loetud sõnade tähendusest

7. Millised lugemisega seotud ülesanded on kõige raskemad 5.-9. klassi õpilaste jaoks? Võib valida mitu varianti.

- Leida tekstist vajalikku infot
- Tuua välja loetu peamõte
- Vastata küsimustele teksti kohta
- Jutustada tekst ümber
- Teha loetu põhjal järeldusi

8. Küsimus algklasside õpetajatele. Kui palju õpilasi Teie klassis oskab lugeda sellisel tasemel, et saaksid hakkama kõikide ülesannetega? (Märkige, palun, sulgudes ka õpilaste arv klassis) Nt 5 (20).

9. Kuidas Te aravte, hea lugemisoskusega õpilased on õppimises edukamad kui teised?

- Jah, muidugi
- Ei
- On raske vastata

10. Mida saab koolis teha, et parandada õpilaste lugemisoskust? Võib valida mitu varianti.

- Anda rohkem lugemisoskust arendavaid ülesandeid
- Kasutada erinevaid meetodikaid
- Rakendada individuaalset lähenemist nõrgalt lugevatele õpilastele
- Motiveerida last rohkem lugema
- Valida huvitavat lastekirjandust lugema õppimiseks
- Kasutada mängulisi meetodeid algklasside õpilaste lugema õpetamiseks
- Kasutada töölehti

11. Küsimus algklasside õpetajatele. Palun nimetage meetodeid, mida Te kasutate õpilaste lugemisoskuse arendamiseks.

Lisa 2.

Zaitsevi meetod.

Zaitsevi meetodi järgi kasutatakse õppimisel süstemaatilist lähenemist, mis hõlmab erinevaid mängu ja harjutusi tabelite, kuubikute ja helimaterjali (nt laulud) abil, mitte ainult lugema õpetades, vaid arendadaes ka lapse kõnet ja foneemilist kuulmist.

Silpide lugemine Zaitsevi kuubikute järgi areneb lapsel kirjaoskust.

Zaitsevi meetod on hea selle poolest, et sobib isegi väikestele lastele. Selle meetodi järgi hakkavad lapsed kergesti lugema, kuna meetod põhineb lapse füsioloogial, kasutades materjali hõlpsaks omastamiseks lapse vanuselisi iseärasusi.

Meetod sobib väikestele lasterühmadele 4 kuni 10 liikmeni ning nõuab spetsiaalselt ettevalmistatud ruumi, kus saaks laps istuda, joosta, vaibal lebada, mitte ainult laua taga istuda.

Zaitsevi kuubikud.

Sageli ei oska lapsed tähestikku tundes tähtedest silpe ja sõnu moodustada, kuna tähestikus on ühe tähe kohta antud üks pilt. Lapsele jääb meelde nii täht kui pilt. Ja hiljem peab ta selgitama, miks sõna "mahl" moodustati piltsõnadest "harakas" - "prillid" - "kits". Zaitsev jõudis järeldusele, et lugema õppimiseks pole vaja iga tähe nime eraldi teada. Lastel on raske silpe lugeda. Tõepoolest, mõnikord on silpe, mida on raske hääldada, näiteks sõna "pirts".

Zaitsevi kuubikud arendavad materjali mängu käigus uute teadmiste õppimiseks mitme infotaju süsteemi abil.

Komplektis on 52 kuubikut, millest 7 korduvad.

Kuubikud jagunevad mitme kriteeriumi alusel:

Suuruse järgi:

suured (kõvade silpidega kuubikud)

väikesed (pehmete silpidega kuubikud)

Täidise või heli järgi:

kuld (kuubikud täishäälikutega),

raud (kuubikud helisevate ladudega),
Puidust (kuubikud summutatud ladudega),
puit-kuld (pehme märgiga kuubikud ladude jaoks)
raudpuidust (laokuubikud kindla märgiga)

Kuubikutele kirjutatud tähtede värvi järgi:

täishäälikud - sinine;
kaashäälikud – sinisega ka;
kõva ja pehme märk on roheline.
Ühe- ja kahekordsed kuubikud.
Valge kuubik, millel kirjavahemärgid.
Kuubikute kaal on erinev.

Zaitsev maalis kuubikute servadele laod. Kuna kuubikud erinevad värvi, suuruse ja heli või sisu poolest, siis on nendega mängides ühendatud erinevad infotaju kanalid. Lapsed tunnevad tähtede erinevust täpselt. Kuubikutega õppemängu aitab täiendada mitmele meloodiale silpide laulmine.

Zaitsevi meetodi eristavad tunnused

- õppimine mängides
- õppemäng toimub mitteametlikus keskkonnas. Puuduvad lauad ja vaikus, lapsed saavad minna laudade, klotside juurde, otsida ja valida.
- kasutatakse materjali visuaalse esituse põhimõtet. Zaitsevi tehnika abil tegutsedes kasutab laps kuulmist, nägemist ja kompimist.
- tund kestab ca 25 minutit, aga mängida saab vähem, peaaasi, et lapsel oleks huvi ja põnevust. Tunnid tuleks läbi viia regulaarselt.
- arendusmaterjal on esitatud ühes kohas tabelite ja kuubikutena, põhimõtet rakendatakse konkreetsest üldisele ja ka üldiselt konkreetsele
- õppemeetodid on universaalsed. Need sobivad nii koolieelikutele, koolilastele kui ka täiskasvanutele.

Õppimisprotsess

Tehnika põhineb hoiuklotside kasutamisel lõbusas mängus. Peamised näited tundide läbiviimisest

- Esimeses tunnis laske lastel lihtsalt klotsidega mängida.
- Rääkige neile "kuld", "raud" ja "puut" toodete kõlast. Paluge lastel kuubikud oma heli järgi järjestada.
- Jagage tooted mahu järgi - asetage kõik väikesed ühele lauale ja suured teisele lauale. Selgitage, et väikesed silbid on pehmed nagu imikud. Ja suured on rasked, sest nad on tugevamad.
- Laula. Klassiruumis lauldakse tingimata laule, mis Zaitsevi sõnul võimaldavad kiiresti lugema õppida.
- Tunni algoritm. Lauldakse kuubikuid, seejärel ehitatakse lauast ja sõnadest laod.
- Silpide demonstreerimine pildidel, kuubikutel ja tabelitel võimaldab lastel vaadelda ladusid erinevate nurkade alt, mis muudab need meeldejäavamaks.
- Äрге kartke, et laps läheb segamini. Õpetamistehnika võimaldab kiiresti haarata keele mustrit.
- Kuubikut keerates hääldab mentor laod selgelt välja.
- Nüüd laske lapsel toodetega töötada.
- Pärast seda, kui koolieelik on kuubikuid uurinud, paluge tal näidata tabelis teatud meloodiaga tooteid.
- Õpetaja on kohustatud sõnastama ja näitama, et helid on väikesed või suured, kahisevad või kõlavad. Selguse huvides võite kükitada või seista kikävarvul.



Lisa 3.

Lugemisoskust arendavad ülesanded

1. Tagurpidi ridade lugemine.

Kirjutatu loetakse paremalt vasakule, nii et iga sõna, alustades viimasest, on kirjutatud vastupidises järjekorras.

Näiteks: luik - kiul, rebane – enaber

See harjutus arendab oskust iga sõna tähthaaval põhjalikult analüüsida.

2. Sõnade eraldamine pseudosõnadest.

Antakse 20-30 kaarti: mõnele neist on kirjutatud sõnad, teistele - pseudosõnad, s.o. mõttetud tähekombinatsioonid. Soovitatakse panna kaardid sõnadega ühte rühma ja pseudosõnad teise.

Näiteks:

päike	epikäi
jänku	näjku
sill	lisl

See harjutus arendab võimet kiiresti esile tuua loetu tähendus.

3. Esitage sõna.

Lugemise ajal hääldab õpetaja vale sõna, lapsed katkestavad lugemise ja loevad sõna koos parandusega.

Seda tüüpi lugemine on lastele huvitav selle poolest, et neil on võimalus õpetajat ennast parandada, mis tõstab nende endi autoriteeti ja annab kindlustunde nende võimetes.

4. Räägi selgelt!

Töö sisaldab iga lapse individuaalset tööd lugemistundides.

Töö sisaldab iga lapse individuaalset tööd lugemistundides. See töö on väga tõhus tähestikulisel perioodil, mil lapsed alles hakkavad lugema. Kaart koosneb sõnade komplektist, kuid õppimise käigus muutuvad sõnad keerulisemaks ning ka iga kaardi ülesanne muutub keerulisemaks.

Näiteks: kaardi number 1. **Tunni teema:** "M-täht ja heli [m]."

Lugege kiiresti ja selgelt sõnu veergudes.

Harjutus:

- loe sõnu, mis algavad tähega m;
- loe sõnu, kus sõna lõpus on m-täht;
- loe sõnu, kus heli [m] hääldatakse pehmelt;
- loe sõnu, kus heli [m] hääldatakse kindlalt;
- loe sõnu, kus kaashäälik on sõna lõpus pehme;
- loe 2-tähelisi, 3-tähelisi, 4-tähelisi sõnu;
- keera kaart ümber, milliseid sõnu mäletad.

Kaardi number 2. Tunni teema: "S-täht ja heli [s]".

Harjutus:

- sõnu lugeda, tundmatuid sõnu leida;
- loe c-tähega algavaid sõnu;
- loe sõnu, kus c-täht on sõna lõpus, keskel;
- loe sõnu, kus heli [s] hääldatakse pehmelt;
- loe sõnu, kus häälikut [s] hääldatakse kindlalt;
- loe 1-, 2-, 3-silbilisi sõnu;
- loe sõnu, mis tähendavad loomi, taimi, näoosi;
- lugeda sõnu kahekordse kaashäälikuga;
- loe sõnu, kus kõik kaashäälikud on pehmed;
- kirjuta sõnad välja rõhutu täishäälikuga.

Kaardi number 4. Tunni teema: "Rõhuta täishäälikud."

Töö	nõges	Alkoov	purk
Poisid	söötja	Sood	puu
mänguasjad	Lumehelves	Piletid	kaebus
okastraat	vurrud	Kommid	ahne
Karud	Aitäh	Habe	kits
Lehm	müsteerium	Jutukas	trepid
kummel	den	Pin	Pael
Kapsas	lambaliha	Ajaleht	suusataja
Plaat	samet	Nelk	astronaut
Õnnelik	valgendamine	Loom	laevad
pardipojad	beluga	päikeseenergia	valgusfoorid
Särk	barett	Liblikas	kokkuleppele

- loe sõnu, mis algavad tähega b jne.
- leida sõnu, mis tähendavad elavaid objekte, elutuid objekte;
- leida sõnu, kus -чк-, paariskonsonantide jaoks sõna keskel;
- leida omadussõna;
- leida deminutiivses vormis sõnu;
- leida sõnu mitmuses, ainsuses;
- leida sõna, mis võib olla nii nimisõna kui ka tegusõna;
- leida sõnu, mis tähendavad loomi, taimi, nimesid, putukaid, elukutseid;
- leia sõnad järelliitega -ushk-
- Leia sõnad, mille tüvest on rõhutu täishäälik, mida saad kontrollida;
- leida sõnaraamatu sõnu;
- moodustavad fraasi omadussõna + nimisõna;
- leida sõnu, kus vokaalidel on kaks häälikut;
- kirjutage kahte veergu rõhutamata vokaalidega sõnad juure: 1 veerg - märgistatud, 2 - sõnaraamatu sõnad.

5. „Milline? Milline? Milline?“

Õpetaja nimetab nimisõna naiselikuks, mehelikuks või neutraalseks ning laps valib sõnale epiteedid.

Näiteks: "rohi". Roheline – Pehme – Kõrge jne.

See harjutus arendab kujutlusvõimet, aitab kaasa lapse kõne rikastamisele.

Allikas:

<https://misterfighter.ru/et/metody-obucheniya-chteniyu-v-nachalnoi-shkole-obuchenie-chteniyu-v-nachalnoi-shkole.html>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Irina Harlamova,

1. Annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Funktsionaalse lugemisoscuse seos õppetulemustega Narva koolide õpetajate hinnangul, mille juhendaja on Anne Reinsoo, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Irina Harlamova

16.05.2022